

Костянтин Красовський,

аспірант кафедри теорії та історії держави і права Університету «Крок»

ORCID 0000-0001-8031-5376

<https://doi.org/10.37374/2019-36-02>

УДК 340.1:342.4

Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду

Права людини, природні права людини, конституційне їх закріплення були та продовжують залишатись актуальними для юридичної науки. Ключовим поясненням цього вбачається їх роль та значення в осмисленні природного права, людських можливостей та державних дій, спрямованих на конституційне унормування природних прав людини. На наше глибоке переконання, будь-яке юридичне наукове дослідження стає більш суспільно корисним, якщо воно містить конкретні теоретико-методологічні чи практичні рекомендації у сферу правотворчості, правозастосування, правовиховну чи наукову діяльність або в навчальний процес. Не повинна бути виключенням і дана наукова розвідка, яку автор проводив з приводу природних прав людини.

У рамках даної наукової статті вважаю за доцільне виокремити три ключових ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду.

1. Урахування практики Європейського Суду з прав людини та Конституційного Суду України у справі формулювання, забезпечення, охорони та захисту природних прав людини.

2. Система гарантування конституційно визначених природних прав людини.

3. Внесення змін до Конституції України через діяльність фахових консультативно-дорадчих структур.

Перше. Україна задекларувала шлях до вступу в Європейський Союз. Наша держава є членом Ради Європи, відтак на неї розповсюджується юрисдикція Європейського суду з прав людини. Прикро, але факт: Україна останніми роками займає високі позиції стосовно кількості скарг у цю поважну міжнародну судову інституцію. Це означає, серед іншого, наступне: всередині держави не створені належні організаційно-правові, соціальні, фінансово-економічні, політичні тощо механізми, які би дозволяли особі відчувати себе захищеною та щасливою (вихо-

дючи із реалізації права на прагнення до щастя. – *авт.*).

Наша держава має імплементувати задалегідь ключові елементи належного потенційного знаходження у Європейському Союзі. Відтак, В. Л. Федоренко дещо песимістично вказує, що «для України ж, з огляду на віддаленість перспектив набуття членства в Євросоюзі та відсутність реальних шансів утвердження в найближчий час конституційного права в міждержавних організаціях, членом яких є наша держава (ООН, Рада Європи та тощо), взаємодія системи національного конституційного права з конституційним правом ЄС буде здійснюватися на тих принципах і через ті юридичні механізми, що й із міжнародним правом загалом. Зазначене передбачає врахування встановленого Конституцією та законами України порядку співвідношення та взаємодії національного і міжнародного права [1, с. 24]. Це об'єктивно, справедливо і правильно.

Природно-правовий підхід вбачається у багатьох вимірах діяльності ЄСПЛ. Приміром, С. П. Рабінович зазначає, що юснатуралістичний підхід вбачається в окремих моральністих аспектах, притаманних інтерпретаційній діяльності Суду. Так, звернення до широко використовуваного ним критерію «необхідності» видається таким, що пов'язане з юснатуралізмом, з огляду на декілька причин. По-перше, через зв'язок між значенням поняття необхідності та одним із поширених значень категорії природи, центральної для класичного юснатуралізму. По-друге, з огляду на те, що у багатьох ситуаціях визначення домірності втручання передбачає виявлення сутності того права людини, яке таким втручанням обмежується. А суть, сутність, у свою чергу, є, як відомо, одним із правових значень категорії природи. По-третє, з огляду на зв'язок критерію «необхідності» з оцінюванням домірності засобів державного втручання в конкретне право людини правомірним цілям такого втручання. Нерідко таке

оцінювання має моральне смислове навантаження (зокрема, коли йдеться про домірність вжитих до особи заходів юридичної відповідальності) [2, с. 168].

І насамкінець у цій частині вкажемо, чому діяльність Страсбурзького суду є для нас вкрай важливою саме з позицій природно-правового виміру. Причин є багато зазначимо декілька основних:

по-перше, правосуддя, що здійснюється судьями ЄСПЛ, засновано на використанні Конвенції із захисту прав людини та основоположних свобод. Документу, що містить свого роду еталон переліку прав людини, в тому числі і природних прав;

по-друге, суд у рамках вирішення конкретних справ фактично здійснює тлумачення положень вищевказаної Конвенції, наповнюючи її реальним змістом;

по-третє, рішення, які приймає Європейський Суд по справам, де заявниками є громадяни України, зумовлює необхідність їх урахування Україною на подальшу перспективу. І це добре. Це дозволяє налагоджувати систему державного апарату так, щоб він працював на людину, на її користь та благо;

по-четверте, Україна стає в один ряд з іншими демократичними країнами Європи з позицій розуміння та застосування Конвенції із захисту прав людини і основних свобод.

Тепер стосовно Конституційного Суду України. Орган, який фактично та формально-юридично єдиний може здійснювати офіційне тлумачення Основного закону держави. Орган, який через наявні у нього процесуальні інструменти може змінювати чинне законодавство.

Рішення та висновки Конституційного Суду України органічно пов'язані з правозастосуванням норм чинного законодавства судами загальної юрисдикції, іншими органами державної влади та органами місцевого самоврядування. Без перебільшення вони безпосередньо впливають на ефективність дії законів, ін-

ших нормативно-правових актів, на правове регулювання суспільних відносин в цілому. В плані загальної теорії права, теорії та практики вітчизняного конституціоналізму ця проблема є не визначеною в правовій політиці держави, зокрема в законодавчій діяльності парламенту. Разом з тим, на наш погляд, є достатньо підстав стверджувати, що рішення та висновки, ухвалені Конституційним Судом України, є складовою системи національного законодавства, а отже, - носієм права в смислі законоутворюючого фактора [3, с. 46].

Конституційний Суд України має змогу впливати на правове регулювання самих різноманітних сфер суспільного життя. У якості прикладу наведемо вельми чутливу сферу суспільних відносин – охорону здоров'я. С. Г. Стеценко справедливо стверджує, що єдиний орган конституційної юрисдикції є елементом формування державної політики у медичній сфері за рахунок:

- по-перше, КСУ має виключне право тлумачення Конституції та законів України, що обумовлює більш ніж значну роль даного суду у подальшій нормотворчій та правозастосовній діяльності у сфері охорони здоров'я громадян;

- по-друге, правові позиції КСУ у «медичних справах» сприяють формуванню доктрини правового забезпечення медичної діяльності, здійснюють суттєвий вплив на розуміння та реалізацію прав громадян у сфері охорони здоров'я;

- по-третє, КСУ володіє унікальною можливістю вирішення юридичних проблем охорони здоров'я за рахунок того, що його рішення є обов'язковими до виконання на території України, остаточними і не підлягають оскарженню [4, с. 287-288].

Ще один вимір діяльності Конституційного Суду, який носить у собі природно-правову компоненту: аналіз справедливості як явища, що несе чітке природно-правове забарвлення. Статус справедливості як за-

гального конституційного принципу не викликає жодних сумнівів. Наприклад, Конституційний Суд України неодноразово посилався на принцип справедливості. Так, на його думку, висловлену у рішенні від 2 листопада 2004 року № 15-рп/2004 у справі про призначення судом більш м'якого покарання, справедливість є однією з основних засад права. Конституційний Суд підкреслює, що зазвичай справедливість розглядають як властивість права, виражену, зокрема, в рівному юридичному масштабі поведінки, а справедливе застосування норм права передбачає передусім недискримінаційний підхід, неупередженість. У рішенні Конституційного Суду України від 11 жовтня 2005 року № 8-рп/2005 у справі про рівень пенсії і щомісячного довічного грошового утримання підкреслюється, що діяльність правотворчих і правозастосовних органів має здійснюватися за принципом справедливості. У рішенні від 22 вересня 2005 року № 5-рп/2005 у справі про постійне користування земельними ділянками Суд зазначає, що із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [5, с. 32]. Нам видається, що варто більш виважено аналізувати такого роду рішення і законодавцям у тому числі. Це доцільно задля урахування такого роду бачення справедливості у конструюванні правових норм. За умов врахування критерію (принципу) справедливості такого роду нормативно-правові акти будуть корелювати із природним правом.

Ми погоджуємося із думкою О. М. Костенка, який є автором юс натуралістичної концепції праворозуміння, котрий стверджує, що не можна обійтися без правової доктрини, зокрема, при здійсненні правосуддя Конституційним Судом, тому що

для тлумачення Конституції, що має найвищу юридичну силу, не існує ще вищого законодавства, на яке можна було б опертися суддям. їм нічого не залишається для опертя, як правова доктрина, що відображає закони природного права, тобто, закони, дані Вищим Законодавцем – Матір'ю-Природою. Отже, лише завдяки правовій доктрині судді Конституційного Суду можуть отримати критерії для тлумачення Конституції. Тому найкращим суддею Конституційного Суду є той, хто має найкращу правову культуру і озброєний найкращою правовою доктриною [6, с. 105].

Є пропозиції стосовно покращення діяльності Конституційного Суду України, які варто підтримати. Приміром, А. Р. Крусян запропоновано розширення контрольних повноважень Конституційного Суду України, зокрема, через встановлення обов'язкового попереднього конституційного контролю конституційних законів України» [7, с. 5]. За таких умов природно-правовий компонент проєктів нормативно-правових актів буде посилено, що відобразатиме фактично намагання держави поважати та до певної міри гарантувати природні права особи.

Друге. Система гарантування конституційно визначених природних прав людини. Зазначимо, що будь-які права будуть тим більш реалістичними, чим більшою мірою вони забезпечені та гарантовані.

Особливе місце гарантій прав і свобод людини та громадянина визначається тим, що процес гарантування є складовим елементом у системі національної безпеки України, яка передбачає три рівні основних об'єктів безпеки: на першому місці – громадянин (людина) – його права та свободи; на другому – суспільство, його духовні та матеріальні цінності; на третьому – держава, її суверенітет, конституційний лад, територіальна цілісність і недоторканність кордонів [8, с. 116].

Сила і життєвість прав і свобод людини полягає в тому, що вони не

тільки проголошуються, але і гарантуються. Частіше за все гарантії прав і свобод людини підрозділяють на дві групи: загальні та спеціальні або юридичні. Але кажучи про класифікацію гарантій саме соціально-економічних прав людини треба звернути увагу на їх особливості та на значимість їх в соціальній державі. Тому всю систему гарантій забезпечення соціально-економічних прав людини автор пропонує умовно підрозділити на державно-правові та міжнародно-правові [9, с. 12].

Що ж можна вважати гарантіями для конституційно визначених, природних прав людини? Перше. Демократична спрямованість дій держави. Друге. Розвинуте громадянське суспільство. Третє. Людиноцентризм у діяльності держави. Четверте. Законність та правопорядок у державі. П'яте. Високий рівень правової культури особи і суспільства.

За новітніми літературними даними із сфери конституційного права визначено, що для реалізації конституційно-правової свободи людини у контексті сучасного українського конституціоналізму необхідним є формування громадянського суспільства у конкретних напрямках його еволюційного розвитку (тенденції розвитку громадянського суспільства), що відображають відповідні сфери прояву індивідуальної свободи людини (фізичної, економічної, духовно-культурної та політичної свобод). Встановлено, що ці тенденції повинні мати нормативне забезпечення (відповідне конституційно-правове забезпечення тенденцій розвитку громадянського суспільства), що належить до правових передумов сучасного українського конституціоналізму [7, с. 21]. Своєю чергою, О. В. Пушкіною розроблені пропозиції щодо формування та практичної реалізації загальної концепції державної правової політики в сфері забезпечення прав людини, яка повинна включати в себе чіткі нормативні приписи, що визначають основні напрями розвитку системи конститу-

ційного законодавства, заходи щодо його вдосконалення, заходи з усунення правових колізій, прогалин у законодавстві в галузі прав людини. Основними напрямками цієї політики мають бути: зміцнення законності та правопорядку, встановлення чітких процесуальних норм захисту прав та свобод людини, невідкладне припинення практики втручання державних органів в життя людини, чітке визначення повноважень і функцій органів державної влади та органів місцевого самоврядування, системне здійснення роботи, спрямованої на максимальне забезпечення гарантій захисту законних прав та інтересів громадян [10, с. 10].

Чи містить сама Конституція України певні гарантії природних прав людини? Відповідь має бути ствердною. С. П. Погребняк [5, с. 37] зазначає, що в Конституції України знайшли своє втілення деякі вимоги, які випливають із принципу свободи, зокрема: – принцип «дозволено все, що не забороняється законом», який сприяє більш повній реалізації особою власної свободи (див. ч. 1 ст. 19 Конституції України). Однією з її важливих гарантій є принцип «дозволено тільки те, що прямо передбачено законом», який стосується діяльності державних органів і посадових осіб (див. ч. 2 ст. 19 Конституції України); – принцип плюралізму, який є логічним розвитком ідеї автономії та передбачає існування різних концепцій життя, що втілюють у собі різні цінності, є не сумісними між собою і перебувають одна з одною у вічній конкуренції. Принцип плюралізму закріплений у ч. 1 ст. 15 Конституції України, згідно з якою «суспільне життя в Україні ґрунтується на засадах політичної, економічної та ідеологічної багатоманітності»; – принцип поваги і непорушності прав та свобод людини. Цей принцип закріплений, зокрема, у ст. 3 Конституції України і передбачає, що права людини розглядаються як вища правова цінність, а їх утвердження і забезпечення є першочерго-

вим обов'язком держави. Тут ми маємо ще вказати, що, фактично, Основний закон держави є до певної міри саморегулюючим інструментом. Тут закладені підвалини гарантування прав людини і громадянина, в тому числі і природних. Такого роду система нам видається більш життєздатною: один нормативний акт містить самі права і там же розміщені гарантії їх реалізації. Тим більше, що це ключовий нормативно-правовий акт у системі вітчизняного законодавства.

Є. Булигін стверджує про більш песимістичну картину. На його думку, можна заперечити, що з цієї точки зору права людини позбавлені твердого підґрунтя. Це абсолютно вірно; але марно постулювати твердий ґрунт, коли фактично подібного немає; і навіть небезпечно робити те, через що виникає ілюзія, що права людини гарантовані і далі можна про них не дбати. Але в дійсності вони не забезпечені ніякою абсолютною мораллю; вони є вельми крихкими і слід - якщо бажати мати права людини - піклуватися про те, щоб позитивний законодавець або творець конституції фактично інституював їх [11, с. 152].

Як показує міжнародний досвід, ефективність гарантій основних прав і свобод людини та громадянина залежить від рівня розвитку правових інститутів демократії, стану економіки, засобів розподілу життєвих благ, правотворчої діяльності в суспільстві, рівня правового виховання і культури населення, ступеня суспільної злагоди, наявності належного функціонування державної влади та інше [12, с. 9].

Цікавою є думка класика правової думки про державу – Георга Єллінека, який висловлювався стосовно мотивації як гарантії права. Він зазначав, що «абсолютно незрозуміло, чому тільки мотивація, яка є результатом страху перед невідгідним юридичними наслідками, погроз тощо, повинна бути розглянута як гарантія права. Природно-правовий юриспру-

денції бракувало глибшого розуміння різноманітних юридичних сил, що впливають на право. Вона, перш за все, не усвідомила собі, яким безсилим було би право, якщо би воно мало тільки засоби зовнішнього державного примусу [13, с. 334]. Глибокою за своїм змістом є думка цитованого автора про те, що природно-правовій юриспруденції бракувало глибшого розуміння різноманітних юридичних сил, що впливають на право. Наразі, нам видається, природному праву, як і природним правам достатньо інформації про ті чинники (фактори), які впливають на функціонування природного права.

Наприкінці у цій частині важливо вказати про способи забезпечення прав людини загалом та природних прав людини зокрема. О. М. Костенко стверджує, що виходячи з положень «натуралістичної» юриспруденції, розглядати нинішній стан забезпечення прав людини в Україні, можна зробити, на наш погляд, такі висновки: 1) законодавство як інструмент репресії для паліативної протидії порушенням прав людини перебуває в задовільному стані; 2) правова культура громадян як радикальний засіб протидії порушенням прав людини перебуває в незадовільному стані. Для виправлення ситуації потрібно, по-перше, доповнити концепцію прав людини поняттям «природні обов'язки людини»; по-друге, за допомогою науки розкривати в законах природного права не лише правову свободу людини, а й її правові обов'язки; по-третє, формувати правову культуру громадян як єдність правової свободи і правових обов'язків людини, не обмежуючись розвитком законодавства, яке є інструментом забезпечення прав людини, що використовується відповідно до правової культури громадян [14, с. 78].

Третє. Внесення змін до Конституції України через діяльність фахових консультативно-дорадчих структур.

Конституція України (1996) проголосила, що «людина, її життя і здо-

ров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю». Відповідно до ст. 21 Конституції України «усі люди є вільні і рівні у своїй гідності та правах. Права і свободи людини є невідчужуваними та непорушними». Частина друга статті 22 Конституції України визначає, що «конституційні права і свободи гарантуються і не можуть бути скасовані».

На сучасному етапі розвитку українського суспільства та конституційно-правової науки постає питання не стільки простого сприйняття тих чи інших концепцій чи доктрин, зокрема доктрини природних прав людини, а їх наукового переосмислення, в тому числі більш глибокого дослідження накопиченого як світового, так і українського національного досвіду для напрацювання відповідних теоретичних розробок з метою практичного застосування в процесі конституційної реформи.

Говорячи про необхідність оновлення Конституції України професор П. Рабінович підкреслює, що «лише термінологічний, текстуальний збіг конституційних формулювань із міжнародно-правовими ще не свідчить про їх інтерпретаційно-змістовну однозначність». Посилаючись на те, що стан дотримання основоположних прав і свобод людини та конституційних прав громадянина, «за висновками правозахисних – і державних, і громадських – організацій» не є задовільним, пропонується, що одним із шляхів поліпшення такого стану може бути удосконалення саме конституційних засобів забезпечення прав і свобод людини та громадянина» [15, с. 20].

На наш погляд вказане удосконалення неможливе без чіткого встановлення співвідношень відповідних термінів, які охоплюються доктринами прав людини. Вбачається, що наразі існує нібито синонімічний зв'язок, або навіть пряма тотожність, в першу чергу між термінами «права людини» та «природні права людини», а також «права і свободи люди-

ни», «права і свободи людини та громадянина», «невід'ємні права», «фундаментальні права», «основні права», «основні свободи», «основоположні права», «основоположні свободи».

Про наукову цінність чіткого визначення термінології свідчить проблематика офіційного українського перекладу Конвенції про захист прав і основних свобод людини, назва якої Законом України « Про внесення змін до деяких законів України» від 9 лютого 2006 року [16] була змінена на «Конвенція про захист прав і основоположних свобод людини». Позначивши теоретичну проблему з поспішною, на його погляд, без ґрунтовної академічної дискусії, зміною терміну у назві Конвенції, професор В. Буткевич вказує, що розробники Конвенції спочатку були не дуже переконані, як слід назвати права, які будуть закріплені в ній. Там можна зустріти дуже багато різноманітних пропозицій: «основні свободи»; «невід'ємні права людини і основні свободи»; «невід'ємні принципи прав людини»; «невід'ємні свободи і основні права»; «основні, невід'ємні права»; «основні, невід'ємні права»; «невід'ємні цивільні свободи»; «основні принципи людської гідності»; «основні, незаперечні права»; «елементарні й основні права»; «права людини і основні свободи»; «універсальне право прав людини»; «фундаментальні принципи прав людини»; «основоположні особисті права»; «основоположні принципи прав людини»; «основоположні права людини»; «кодекс європейських свобод» тощо [17, с. 85].

В контексті здійснюваної в Україні конституційної реформи та намаганні оновити розділ II Конституції України для найбільш відповідного сучасному стану забезпечення прав і свобод людини і громадянина особливо важливим є концентрація саме на проблематиці природних прав людини, дослідженні співвідношення з доктриною прав людини.

Оскільки тема прав людини активно піднімається політиками, гро-

мадськими активістами, правозахисниками, українській юридичній науці необхідне глибока теоретична розробка доктрини природних прав людини для вироблення дійсно дієвих інструментів та механізмів державної політики.

Необхідність оновлення Конституції України вже тривалий час визнається більшістю державних і громадських діячів, політологів та юристів. Щоправда, при цьому декотрі з них не поширювали це визнання на конституційне регулювання прав, свобод і обов'язків, стверджуючи, що оскільки воно загалом відповідає міжнародним стандартам, то й змін начебто не потребує. Проте погодитись із останнім твердженням навряд чи можливо - і раніше, а особливо нині [15, с. 20].

О. В. Пушкіна стверджує, що серед основоположних структурних елементів державної правової політики маємо вказати на державну політику в сфері законодавчої діяльності. В цьому плані, особливо значення набуває процес розробки, прийняття та реалізації державних програм законодавчої діяльності, оскільки саме завдяки вчасному та планомірному прийняттю необхідних законів досягається не тільки закріплення прав людини і громадянина, але й створюється дієва система механізмів їх забезпечення та захисту. На думку даного автора, поняття «державна програма розвитку законодавства», має бути закріплено на законодавчому рівні (наприклад, в законі «Про закони та законодавчу діяльність»), де крім визначення того, чим є державна програма розвитку законодавства, важливо вказати порядок прийняття цих програм та зазначити норми відповідальності конкретних суб'єктів щодо їх реалізації [10, с. 26]. Ми погоджуємося, що це вірний шлях і його варто застосовувати і у контексті природних прав людини та їх відображення в Конституції України та поточному законодавстві.

Своєю чергою, А. Р. Крусян зазначає, що основними напрямками здійснення конституційного реформування у контексті формування сучасного українського конституціоналізму мають бути [7, с. 24-25]: 1) удосконалення конституційного ладу у напрямку ефективізації організації та функціонування публічної влади (державної і публічно-самоврядної), з необхідним її обмеженням (самообмеженням), на принципах конституціоналізму, формування громадянського суспільства, забезпечення і захисту прав та інтересів людини; 2) здійснення адміністративно-територіальної та муніципальної реформ, що мають бути спрямовані на децентралізацію публічної влади; 3) удосконалення організації та функціонування публічної влади на місцевому рівні; 4) оптимізація та ефективізація здійснення публічної влади на прикладі столиці України – міста Київ з метою формування інституціонально-нормативної системи українського конституціоналізму; 5) розширення способів регулювання суспільних відносин у публічно-правовій сфері, зокрема, з використанням для цього договірних основ як умови реалізації демократичних принципів конституціоналізму, як універсального інструменту децентралізованого управління; 6) науково-теоретичне обґрунтування, законодавче закріплення гарантій і відповідних правових механізмів для подальшого поступального розвитку форм локальної демократії в Українію

Зважаючи на необхідність конституційного реформування Президентом України свого часу створена Конституційна Комісія як спеціальний допоміжний орган. Основними завданнями Конституційної Комісії, зокрема, визначені: узагальнення практики виконання норм Конституції України, пропозицій щодо її вдосконалення з урахуванням сучасних викликів та потреб суспільства; підготовка за результатами широкого громадського та професійного обговорення законопроекту (законопрое-

ктів) щодо внесення змін до Конституції України [18].

Робота Комісія відбувалась у складі трьох робочих груп: Робоча група з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина; Робоча група з питань правосуддя; Робоча групою з питань конституційних засад організації та здійснення державної влади, місцевого самоврядування, адміністративно-територіального устрою України та децентралізації. У травні 2017 року була створена четверта Робоча група напрацювання змін та доповнень до Конституції України щодо Автономної Республіки Крим.

Результатами роботи стали підготовлені та схвалені Конституційною Комісією законопроекти «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» та «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», які були подані Президентом України до Верховної Ради України.

02 червня 2016 року Верховною Радою України було остаточно схвалено зміни до Конституції України щодо правосуддя, що відкрило шлях всеосяжній та багатовимірній судовій реформі, яка направлена на створення дієвого механізму для забезпечення виконання головного обов'язку держави – «утвердження і забезпечення прав і свобод людини».

На жаль, результати роботи Робочої групи з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина поки не стали надбанням роботи всієї Конституційної Комісії. Хоча інтенсивна робота протягом травня-серпня 2015 року цієї Робочої групи знайшла відображення у широкій дискусії, яка розпочалася у суспільстві щодо різних аспектів прав та свобод людини, особливо гострими постали питання визначення шлюбу та питання початку життя людини. Ця дискусія відображає наявність у суспільстві запиту на розуміння, що є дійсно правом на життя, свободою та гідністю людини. Тобто, для післяреволюційної ситуації українське су-

пільство вимагає відповідності конституційних норм ідеалу справедливості, мірилу відповідності писаних норм сутності ідеї права. Здається розпочата робота не пройшла даром, але потреба у поверненні до джерел дискусії та пошуку остаточної версії Розділу II Конституції України знов є на порядку денному конституційного реформування. Вбачається, що остаточне формулювання відповідних конституційних норм стимулює українську правничу науку щодо реального пошуку розуміння природного права, місця природних прав та прав людини в українському конституціоналізмі, а також спонукає до підвищення рівня відповідних дебатів до тих, які відбувалися у англосаксонських юридичних наукових колах.

Четверта Робоча групи щодо статусу Автономної Республіки Крим

працювала протягом 2017-2018 року. Певні напрацювання щодо права на самовизначення корінного народу та статусу Кримської автономії готові до подальшого обговорення Конституційною Комісією.

Робота Конституційної Комісії є яскравим прикладом, коли держава належним чином відповідає на запити суспільства, а наука може не тільки описувати поточний стан речей, а і прогнозувати, пропонувати, забезпечувати належну відповідність теоретичних напрацювань вимогам реального життя. Подальший відступ від совецького позитивістського правоприйняття веде не тільки до революційних проривів в українській юридичній науці, але і до передової практики українського конституціоналізму.

Список використаних джерел

1. Федоренко В. Л. *Методологія сучасних конституційно-правових досліджень в Україні*. Київ: Ліра-К, 2015. 64 с.
2. Рабінович С. Природно-правові підходи в інтерпретаційній практиці стразбурського суду. *Право України*. 2010. № 10. С. 166-171.
3. Євграфова Є. П. Система національного законодавства в контексті права (ліберально-легістський підхід): Монографія. К.: КНТ, 2007. 184 с.
4. Стеценко С. Г. Конституційний Суд України як суб'єкт формування державної політики у сфері охорони здоров'я. *Право України*. 2013. № 5. С. 287-293
5. Погребняк С. П. Закріплення основоположних принципів права в Конституції України. *Вісник Академії правових наук України*. 2009. № 4. С. 31-39
6. Костенко О. М. Соціальний натуралізм як методологічний принцип філософії права. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. С. 98-106
7. Крусян А. Р. Сучасний український конституціоналізм: теорія і практика. Автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.02. Національний університет «Одеська юридична академія». Одеса, 2010. 37 с.
8. Дашо Т. Ю. Захист прав і свобод людини та громадянина на етапі формування громадянського суспільства захист прав і свобод людини та громадянина на етапі формування громадянського суспільства *Lviv Polytechnic National University Institutional Repository* URL: <http://ena.lp.edu.ua>
9. Єрмоленко Д. О. Правовий статус людини і громадянина в Україні як соціальної державі. Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національний університет внутрішніх справ МВС України, Харків, 2002. 20 с.
10. Пушкіна О. В. Конституційний механізм забезпечення прав людини і громадянина в Україні: проблеми теорії і практики. Автореф. дис... докт. юрид. наук: 12.00.02. Національна юридична академія України імені Ярослава Мудрого. Харків, 2008. 38 с.
11. Булыгин Е. К. Проблема обоснования прав человека. *Проблеми філософії права*. 2006-2007. Том IV-V. 149-152

12. *Магновський І. Й.* Гарантії прав і свобод людини і громадянина в праві України (теоретико-правовий аспект) Автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01. Національна академія внутрішніх справ, 2003. 20 с.

13. *Еллинек Г.* Общее учение о государстве / вступ. статья доктора юрид. наук, проф. И. Ю. Козлихина. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. 752 с.

14. *Костенко О. М.* Соціальний натуралізм як методологічний принцип натуралістичної юриспруденції // *Про українське право: Часопис кафедри теорії та історії держави і права Київ. нац. ун-ту імені Тараса Шевченка/ за ред. проф. І. Безклубого.* К.: Грамота, 2009. Чис. IV. С. 71-86

15. *Рабінович П. М.* До модернізації конституційно-правового статусу людини і громадянина (Львівські пропозиції). *Публічне право.* 2015. №3. С. 20–33.

16. *Про внесення змін до деяких законів України: Закон України від 9 лютого 2006 року № 3436-IV. Відомості Верховної Ради України.* 2006. № 26. Ст. 216

17. *Буткевич В. Г.* Європейська Конвенція з прав людини і основних свобод: генеза намірів і права. *Право України.* 2010. №10. С. 60–88.

18. *Загальні зауваження та пропозиції стосовно перегляду положень Розділу II Конституції України // Робочі матеріали Конституційної Комісії. Робоча група з питань прав, свобод та обов'язків людини і громадянина / [В. Г. Буткевич, С. П. Головатий, М. І. Козюбра та ін.].* Київ, 2015.

Красовський К. Ю. Новітні ідеї гарантування природних прав людини та удосконалення їх конституційних механізмів на тлі світового досвіду

Стаття присвячена висвітленню проблем гарантування природних прав людини та удосконаленню їх конституційних механізмів. Проаналізовано практику Європейського Суду з прав людини та Конституційного Суду України у справі формулювання, забезпечення, охорони та захисту природних прав людини. Досліджено систему гарантування конституційно визначених природних прав людини. Акцентовано увагу на внесенні змін до Конституції України через діяльність фахових консультативно-дорадчих структур.

Ключові слова: природне право, природні права, Конституція України, гарантії прав, Європейський Суд з прав людини, Конституційний Суд України.

Красовский К. Ю. Новые идеи обеспечения естественных прав человека и совершенствование их конституционных механизмов на фоне мирового опыта

Статья посвящена освещению проблем обеспечения естественных прав человека и совершенствованию их конституционных механизмов. Проанализирована практика Европейского Суда по правам человека и Конституционного Суда Украины по делу формулировки, обеспечения охраны и защиты естественных прав человека. Исследована система обеспечения конституционно определенных естественных прав человека. Акцентировано внимание на внесении изменений в Конституцию Украины посредством деятельности профессиональных консультативно-совещательных структур.

Ключевые слова: естественное право, естественные права, Конституция Украины, гарантии прав, Европейский Суд по правам человека, Конституционный Суд Украины.

Krasovsky K. Newest ideas for guaranteeing natural human rights and improving their constitutional mechanisms against the background of world experience

The article is devoted to covering the problems of guaranteeing natural human rights and improving their constitutional mechanisms. The practice of the European Court of Human Rights and the Constitutional Court of Ukraine in the formulation, maintenance, protection and protection of natural human rights is analyzed. The activities of the Strasbourg Court are extremely important from the point of view of the natural-law dimension for the following reasons:

- first, the administration of justice by the ECtHR is based on the application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms. A document containing a kind of benchmark of the list of human rights, including natural rights;
- second, in the context of the resolution of specific cases, the court actually interprets the provisions of the above Convention, filling it with real meaning;
- thirdly, the decision taken by the European Court of Justice, where the applicants are Ukrainian citizens, makes it necessary for Ukraine to take them into account in the future. And this is good. This allows the system of the state apparatus to be adjusted so that it works for the person, for its benefit and benefit;
- fourth, Ukraine is on par with other democratic European countries in terms of understanding and application of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms.

The system of guaranteeing constitutionally defined natural human rights has been investigated. What can be considered as guarantees for constitutionally defined, natural human rights? First. Democratic orientation of the state. Second. Developed civil society. Third. People-centeredness in the activities of the state. Fourth. Law and order in the state. Fifth. High level of legal culture of the individual and society.

Emphasis is placed on amending the Constitution of Ukraine through the activities of professional advisory and advisory structures. At the present stage of the development of Ukrainian society and constitutional law, the question arises not so much of a simple perception of certain concepts or doctrines, in particular the doctrine of natural human rights, but of their scientific rethinking, including a deeper study of the accumulated both world and Ukrainian national experience. to develop relevant theoretical developments for practical application in the process of constitutional reform.

Key words: natural law, natural rights, Constitution of Ukraine, guarantees of rights, European Court of Human Rights, Constitutional Court of Ukraine.